

segíti motiválni az olvasó számára az 1942-es kommunista lebukások történelmi következményeit. A visszaemlékezések Bajcsy-Zsilinszky életművében a pozitív jellemvonások mellett politikai éleslátását is hangsúlyozzák.

A kötet szerkesztője mindvégig tudatosan irányítja a személyes vonásokkal telített, s elsősorban éppen ezáltal erőteljes érzelmi hatást kiváltó visszaemlékezéseket. A személyes kötöttségek miatt elfogult állásfoglalásokat nagyon helyesen magyarázó lábjegyzettel látja el. (Vas Vilmos visszaemlékezése) Ugyanakkor a bevezetőben esetenként, mintha Vigh Károlyt is túlzottan elragadnák a visszaemlékezések, az évfordulók a kötet számára oly nagy erőt adó ünnepélyessége. Bajcsy-Zsilinszky Endre emberi nagyságának és egész politikai pályafutásának tükrében olyan cselekedetekben és eseményekben is a munkásmozgalomhoz való közeledést és politikai tisztánlátást vél felfedezni, amelyek a Bethleni fasizmus jobbról történő támadását bizonyítják.

A kötet igényes tipográfiával, illusztrációkkal jelent meg.

(Magvető. 1969. 262. lap)

HORVÁTH ISTVÁNNÉ

Zománcművészet Salgótarjánban

Egy képzőművészeti műfaj az érdekeltek egészét érintő bemutatkozása nemcsak a résztvevőknek jelent izgalmas várakozást. Várja ezt – a felfedezés örömét remélve – az egész szakma, a rendezők, a helyet adó város vezetői és a közönség egyaránt. Ilyen várakozás előzte meg a műfaj eddigi eredményeit összegző első országos Zománcművészeti Kiállítást is. A Salgótarjáni Művelődési Központban rendezett tárlat teljesítette a várakozók reményeit. Teljesítette annak ellenére, hogy előkészületek nélkül, már meglévő munkákból és nagyon rövid idővel gazdálkodhatott a rendezés. A kiállításra 20 művész 150 munkájához járult hozzá a bizottság.

Nem kis dologra adott választ a Zománcművészeti Kiállítás. Ugyanis itt kaptunk bizonyosságot arról, hogy fiatal művészeink egy tekintélyes része bátran és eredményesen jár az építő kísérletezés útján. És ez a keresés már korántsem a legfrissebb reprodukciós kölcsönzéssel párosul, ellenkezőleg, a művészet az ókortól napjainkig fellelhető értékeinek gondos válogatásával, leginkább a századforduló már klasszikusan modern hagyományai-ból és a népművészetből táplálkozik.

A kiállítás után elmondhatjuk, a modern festői eljárás legfőbb kritériumai felerősödésének voltunk tanúi. Tematikai, formai többrétűség, technikai gazdagodás, új kompozíciós elvek helyes érvényesülése, a színproblematika modern alkalmazása, a biztonság növekedése a jellemzőek.

Nagyon lényeges és szembetűnő ezen a bemutatkozáson, hogy úgy látszik, fiatal festőink, mint eszközt, a zománcot találják a legmegfelelőbbnek arra, hogy kísérletező problémákat megoldják. Öröm az, hogy egyre több fiatal festő foglalkozik zománcsal, de sajnálkozunk, mert ötvöseink nagy része távol maradt ettől a reménykeltő versengéstől.

A bemutató bizonyossága annak is, hogy a kitűnő technika, a zománc, amely már időszámításunk előtt a második században is a művészet szolgálatában állt, és bizánci közvetítéssel nálunk is elterjedt, napjainkban újra virágkorát éli.

A kiállításnak egyik díjazottja, Bokor Nelly, hagyományos rekeszzománc kollekciója, ezüst alapon készített művei, népművészetből gazdagodott téma- és formavilága igen magas technikai felkészültséggel párosult és a bemutatók egyik legmaradandóbb élménye volt. A nagydíjas Fabók Gyula, az antik és reneszánsz költészethez, irodalomhoz és művészeti formakincshez nyúlt inspirációért. Monumentális, két szekrényre elgondolt és kivitelezett kompozíciói, valamint a modern térszemléletre és festői felfogásra példát mutató faliképei, a legbiztatóbb eredmények a festő-kiállítók között. Fabók abban is példaszerű, hogyan alkalmazuk a használati tárgyon a zománcot. A bemutatón az eljárások évszázadok folyamán kialakult minden változattal találkoztunk. Fábión Gyöngyvér a koronaékszerek hagyományát felelevenítve készített mai zománcot, és méltán érdemelt már első bemutatkozására díjat és elismerést. Az új kompozíciós elvek teszik egyénivé Tury Mária, Sor Tibor munkáit. Lőrincz Vitus a 13. századtól Itáliában készített relief-zománcot fejleszti maivá, Iványi Ödönnek közománc kísérletei a sokatigérek. Percz János, Bartha Ágnes és Bartha Éva ékszerei, díszes ötvös dobozai és a kiállított művek általában lakáskultúránk színvonalemelkedéséről, életkörülményeink javulásáról, szellemvilágunk differenciálódásáról szólnak.

Az egész kiállítás anyagán érződik ma már európai szintű építészetünk döntő befolyása. Példákat erre nemcsak az építészethez szervesen illeszkedő faliképekben találunk, hanem egyéb épületburkolásra, épületdíszítésre alkalmas munkákban is. Ilyenek Lantos Ferenc, építészetünkben jól felhasználható zománcai. Az alkotások között szép számban találunk intim jellegűeket is, melyekben alkotóik kevésbé érzik a teret, az elkészített mű építészeti helyét. Igaz viszont az is, hogy Jávor Piroska, Majer Berta intimitással, kultúrált-sággal teremtenek légkört, s teszik munkájukat elfogadhatóvá.

Választ ad a kiállítás arra is, hogy ki mit csináljon. Művészeti életünkben elég gyakran nehezményezve szóltak arról, aki elkalandozott más területre, több műfajban is alkotott, és még több szó hangzott el a képző- és iparművészet kapcsolatáról. Indokolatlanok voltak ezek a megjegyzések, hisz az új anyagok használata, belső törvényeinknek az alakíthatóság szerinti megértése, annak felszabadító hatása közismert dolog a művészek között. Nyilvánvaló az is, hogy művészetszemléleti kategóriák szerint nem mindig lehet alkotni. A kiállításon az derült ki, hogy az ötvös, a festő, a szobrász, ha igazán képviselője szakmájának, akkor annak sajátosságai, követelményei szerint alkot, mert mást nem is tehet. A grafikus zománcán pl. a grafikai rajz a domináns. A látott munkák is ezt példázzák. Stefániai Edit díjazott munkái a díszítő szobrász jegyeit viselik, Mészáros Mihály, aki szintén e műfaj művelője, zománcain a monumentalitás kifejezésére törekedett.

Nem kell hát félni a műfaji keveredéstől. A rossz szemléleti keveredés ugyanis csak a munka kvalitását gyengíti, a gyenge munkát pedig az idő kíméletlenül kirostálja. Aki pedig tevékenységére jellemzően képes más anyaggal bánni, ám tegye minél gyakrabban, mert ezzel növekszik kifejező ereje. Egy a lényeg, jót alkosson.

A Salgótarjáni Zománcművészeti Kiállításra a festők nagyszámú jelentkezése volt a jellemző. Ezért ejtsünk még néhány szót a festői eljárásról. A tárlaton látottak szerint festőink ma már gondolatilag tartalmasabb festészetet produkálnak. Nem a látszati tapasztalathoz közelítenek, hanem a látványban élő gondolathoz. A képzeletüket, ítéletüket óbrázolják és nem csupán a vizuális tárgyat. Ez lehetőséget ad az egyetemesebb művek megszületésére, és nem jelenti az érzéki megjelenítés elvetését, nem vezet száraz absztrakcióhoz, mert a kettő közötti helyes egyensúly megteremtése a cél. Nem véletlen, hogy egyre többen találunk rá a népművészetre, annak díszítő- és jelképrendszerére. A századforduló modern művészete is Óceánia és Afrika népművészetének segítségével találja meg új kifejezési formáit.

Festőink ezeken a zománcképeken szinte kivétel nélkül kiiktatják az illúzionisztikus teret és a szín tiszta téri tulajdonságaival helyettesítik azt. A szín az, amely igazán az érzelmekhez szól, mélysége, telítettsége, tónusa és ereje az érzelem minden fokozatát tükrözi a legmélyebb gyásztól, a legderűsebb boldogságérzetig.

Régen minden színt, színárnyalatot a cauda pavonis a „pávafarok” jelképpel foglaltak egységbe, amely a négy főszín összefoglalását jelentette. Átvitt értelemben a lélek ellentétes sokféleségét, ugyanakkor összhangját jelképezte, ezért megbékélést hozó, építő szimbólum volt. A Zománcművészeti Kiállítás is, tiszta, tüzes színeiből épített sokféleségével ilyen cauda pavonis, építő szimbólum volt. Igaz, több kérdésre vártunk még választ a műfaj művelőitől. Választ várunk épület belső terét és külsejét díszítő fémplasztikai megoldásokra, figurális tárgyak megjelenésére, és várjuk azt is, hogy festőink a táblaképeken kívül, a szobasarkok igényein túl az épület belső és külső számára is tervezzenek, a zománc felhasználásának több lehetőségére adjanak választ. Reméljük, amit nem láttunk az első bemutatón, látjuk a következőn. Erre van lehetőség, mert a városi vezetés, amely dícséretesen életre hívta és megvalósította ezt a képzőművészeti közélet számára oly hasznos kiállítást, biennálék rendszerében nyújt újabb lehetőséget a magyar fémművesség most már gyakoribb és teljesebb bemutatkozására.

KOVÁCS BÉLA